

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดิน ที่ข้าราชการควรทราบ
คือ

๑. เครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๒๓๕ (พ.ศ. ๒๔๑๖) ด้วยทรงเห็นความดีความชอบของพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการทั้งปวงซึ่งล่วงลับไปแล้วก็ดี และที่ยังมีชนม์ชีพอยู่ก็ดี ที่ได้ปกป้องรักษา และทะนุบำรุงแผ่นดิน ด้วยใจซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อพระบรมราชวงศ์จักรีวงศ์สืบมาโดยมิได้เสื่อมคลาย จึงมีพระราชประสงค์จะทะนุบำรุงวงศ์ตระกูลของท่านผู้มีความชอบความดีทั้งหมด ให้เจริญยืนยาวปรากฏไปชั่วกาลนาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้สำหรับแสดงอิสริยยศและความชอบแก่ผู้มียศ และบรรดาศักดิ์สืบวงศ์ตระกูลต่อมาจะได้เป็นเกียรติปรากฏแก่ท่านผู้มีความชอบทุก ๆ ตระกูลสืบไป

มีทั้งฝ่ายหน้า และฝ่ายใน สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่มีพระราชดำริเห็นสมควร ฝ่ายหน้า ตั้งแต่ชั้น ๒ ขึ้นไป ให้พระราชทานสืบตระกูลได้

สำหรับพระราชทานฝ่ายหน้า (สุภาพบุรุษ) มี ๓ ชั้น ๗ ชนิด

ชั้น ๑ มี ๒ ชนิด

ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ป.จ.ว.) (ไม่จำกัดจำนวน)

ปฐมจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ป.จ.) (จำนวน ๓๐ สำหรับ)

ชั้น ๒ มี ๒ ชนิด

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.ว.) (จำนวน ๒๐๐ สำหรับ)

ทุติยจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.) (จำนวน ๒๕๐ ดวง)

ชั้น ๓ มี ๓ ชนิด

ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ต.จ.ว.) (จำนวน ๒๕๐ ดวง)

ตติยจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ต.จ.) (จำนวน ๒๕๐ ดวง)

ตติยานุจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ต.ย.จ.) (จำนวน ๑๐๐ ดวง)

สำหรับพระราชทานฝ่ายใน (สุภาพสตรี) มี ๔ ชั้น ๕ ชนิด

ชั้น ๑ ปฐมจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ป.จ.) (จำนวน ๒๐ สำหรับ)

ชั้น ๒ มี ๒ ชนิด

ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.ว.) (จำนวน ๑๐๐ ดวง)

ทุติยจุลจอมเกล้า (ใช้อักษรย่อว่า ท.จ.) (จำนวน ๑๐๐ ดวง)

ชั้น ๓ ตติยจุลจอมเกล้า

(ใช้อักษรย่อว่า ต.จ.) (จำนวน ๒๕๐ ดวง)

ชั้น ๔ จตุตถจุลจอมเกล้า

(ใช้อักษรย่อว่า จ.จ.) (จำนวน ๑๕๐ ดวง)

อนึ่ง ในเรื่องการใช้คำนำนามสตรีผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้าฝ่ายใน ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามสตรีเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๖๐ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยคำนำนามสตรีเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการใช้คำนำนามสตรีตามพระราชนิมิตไว้ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

๑. สตรีที่มีสามีมีบรรดาศักดิ์ชั้นพระยา แม้ผู้นั้นจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในหรือมิได้รับพระราชทานก็ดี ให้ใช้คำว่า “คุณหญิง” เป็นคำนำนามประกอบด้วยราชทินนามของสามี
๒. สตรีผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายใน แม้มีสามีที่มีบรรดาศักดิ์ต่ำกว่าชั้นพระยาก็ให้ใช้คำว่า “คุณหญิง” เป็นคำนำนามได้ด้วย และให้ใช้ราชทินนามของสามีเข้าประกอบ
๓. สตรีที่มีสามีมีบรรดาศักดิ์ชั้นเจ้าพระยา และเป็นผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องยศด้วยแล้ว ให้ใช้คำว่า “ท่านผู้หญิง” เป็นคำนำนามประกอบด้วยราชทินนามของสามี แต่ถ้ายังไม่ได้รับพระราชทานเครื่องยศอย่างท่านผู้หญิง ให้ใช้คำนำนามเหมือนชั้นพระยา ตามข้อ ๑ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสตรีที่จะใช้คำนำนามว่า “คุณหญิง” หรือ “ท่านผู้หญิง” ได้จะต้องเป็นผู้มีสามี และสามีจะต้องเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ด้วย ถ้าสามีไม่มีบรรดาศักดิ์แม้จะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในชั้นใดก็ตาม ก็ไม่อาจใช้คำนำนามว่า “คุณหญิง” หรือ “ท่านผู้หญิง” ได้ และจะต้องเป็นเอกภริยาด้วย
๓. สตรีผู้ที่เนื่องในพระราชวงศ์ (คือ หม่อมราชวงศ์ และหม่อมหลวง) แม้สามีจะเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ หรือได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในก็ตาม ให้สตรีผู้เป็นเชื้อราชตระกูลคงใช้บรรดาศักดิ์เดิมของตนวันแต่ผู้นั้นจะได้รับพระราชทานเครื่องยศเป็นท่านผู้หญิงแล้ว จึงให้ใช้คำว่า “ท่านผู้หญิง” เป็นคำนำนามแทน

หม่อมห้ามเจ้านาย ถ้าเป็นผู้ที่มีได้เนื่องในพระราชวงศ์ให้ใช้คำว่า “หม่อม” นำนามของตนประกอบด้วยนามสกุลของสามี ถ้าเป็นผู้ที่เนื่องในพระราชวงศ์ ให้คงใช้บรรดาศักดิ์เดิมของตน

คำว่า “คุณหญิง” หรือ “ท่านผู้หญิง” นี้ ให้พึงเข้าใจว่า ใช้เฉพาะสำหรับผู้อื่น กล่าวถึงเท่านั้น ถ้าจะเขียนนามของตน ไม่ต้องใส่คำว่า “คุณหญิง” หรือ “ท่านผู้หญิง”

๔. สตรีที่เป็นนางพระกำนัล หรือพนักงาน ถ้าบิดามีบรรดาศักดิ์ตั้งแต่พระยาขึ้นไปอย่างหนึ่งหรือได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าฝ่ายในอีกอย่างหนึ่ง ให้ใช้คำนำนามว่า “คุณ” ตลอดเวลาที่รับราชการสนองพระเดชพระคุณอยู่ หรือดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกของเครื่องราชอิสริยาภรณ์นั้นอยู่

ต่อมาหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลมีนโยบายที่จะไม่ขอพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ข้าราชการ สำนักพระราชวังซึ่งเป็นผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้เห็นว่า คำนำนามไม่ถือว่าเป็นบรรดาศักดิ์ เมื่อรัฐบาลมิได้มีการขอพระราชทานบรรดาศักดิ์แล้ว การใช้คำนำนามสตรีที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าก็ควรอนุโลมโดยมิต้องถือบรรดาศักดิ์ของสามีเป็นเกณฑ์ ซึ่งรัฐบาลก็ได้ถือตามที่สำนักพระราชวังเสนอโดยถือเป็นหลักว่า สตรีที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าขึ้นไป ให้ใช้คำนำนามว่า “คุณหญิง” แต่ถ้าได้รับตั้งแต่ทุกตียจุลจอมเกล้าพิเศษขึ้นไปให้ใช้คำว่า “ท่านผู้หญิง”

ต่อมาได้มีมติคณะรัฐมนตรี เรื่อง การใช้คำนำนามสตรี ตามหนังสือที่ สร.๐๒๐๔/ว.๗๕ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๕ สรุปความสำคัญ คือ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เห็นว่า สตรีที่ยังไม่มีสามีซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า สมควรได้รับการยกย่องเช่นกัน จึงเห็นควรวางระเบียบการใช้คำนำนามสตรีที่ยังไม่มีสามีดังกล่าว โดยให้ถือเป็นระเบียบปฏิบัติ ดังนี้ สตรีที่ยังไม่มีสามี ซึ่งใช้คำนำนามว่า นางสาว เมื่อได้รับพระมหากษัตริย์คุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าตั้งแต่จตุตถจุลจอมเกล้าขึ้นไป ให้ใช้คำนำนามว่า “คุณ”

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๕ ลงมติเห็นชอบด้วย และให้ถือเป็นระเบียบปฏิบัติตามที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเสนอ

๒. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

พระราชทานแก่ผู้ทำความดีความชอบเป็นพิเศษ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ราชการไม่ว่ายามสงบหรือในยามสงคราม ตามที่มีพระราชดำริเห็นสมควร แบ่งเป็น ๖ ชั้น

ชั้นที่ ๑ เสนางคปตี ใช้อักษรย่อว่า ส.ร.

ชั้นที่ ๒ มหาโยธิน ใช้อักษรย่อว่า ม.ร.

ชั้นที่ ๓	โยธิน	ใช้อักษรย่อว่า ย.ร.
ชั้นที่ ๔	อัศวิน	ใช้อักษรย่อว่า อ.ร.
ชั้นที่ ๕	เหรียญรามมาลา เข็มกล้ำกลางสมร	ใช้อักษรย่อว่า ร.ม.ก.
ชั้นที่ ๗	เหรียญรามมาลา	ใช้อักษรย่อว่า ร.ม.

๓. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก

เรียกย่อว่า เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก พระราชทานแก่ผู้ทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการและสาธารณชน ตามที่มีพระราชดำริเห็นสมควร แบ่งเป็น ๘ ชั้น และกำหนดให้มีไว้สำหรับพระราชทานสตรีด้วย

ชั้นสูงสุด	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า ม.ป.ช.
ชั้นที่ ๑	ประถมาภรณ์ช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า ป.ช.
ชั้นที่ ๒	ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า ท.ช.
ชั้นที่ ๓	ตริตาภรณ์ช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า ต.ช.
ชั้นที่ ๔	จตุรตาภรณ์ช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า จ.ช.
ชั้นที่ ๕	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า บ.ม.
ชั้นที่ ๖	เหรียญทองช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า ร.ท.ช.
ชั้นที่ ๗	เหรียญเงินช้างเผือก	ใช้อักษรย่อว่า ร.ง.ช.

๔. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย

เรียกย่อว่า เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบเป็นประโยชน์แก่ราชการ หรือสาธารณชน ตามที่มีพระราชดำริเห็นสมควร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น และกำหนดให้มีไว้สำหรับพระราชทานสตรีด้วย

ชั้นสูงสุด	มหาวชิรมงกุฎ	ใช้อักษรย่อว่า ม.ว.ม.
ชั้นที่ ๑	ประถมาภรณ์มงกุฎไทย	ใช้อักษรย่อว่า ป.ม.
ชั้นที่ ๒	ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย	ใช้อักษรย่อว่า ท.ม.
ชั้นที่ ๓	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย	ใช้อักษรย่อว่า ต.ม.
ชั้นที่ ๔	จตุรตาภรณ์มงกุฎไทย	ใช้อักษรย่อว่า จ.ม.
ชั้นที่ ๕	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย	ใช้อักษรย่อว่า บ.ม.
ชั้นที่ ๖	เหรียญทองมงกุฎไทย	ใช้อักษรย่อว่า ร.ท.ม.
ชั้นที่ ๗	เหรียญเงินมงกุฎไทย	ใช้อักษรย่อว่า ร.ง.ม.

๕. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้ขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔ เพื่อพระราชทานแก่ผู้กระทำ ความดีความชอบอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศ ศาสนา และประชาชน โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเป็นครั้งแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ เครื่องราชอิสริยาภรณ์นี้แบ่งเป็น ๗ ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ ๑	ปฐมดิเรกคุณาภรณ์	ใช้อักษรย่อว่า ป.ภ.
ชั้นที่ ๒	ทุติยดิเรกคุณาภรณ์	ใช้อักษรย่อว่า ท.ภ.
ชั้นที่ ๓	ตติยดิเรกคุณาภรณ์	ใช้อักษรย่อว่า ต.ภ.
ชั้นที่ ๔	จตุตถดิเรกคุณาภรณ์	ใช้อักษรย่อว่า จ.ภ.
ชั้นที่ ๕	เบญจมิตรกคุณาภรณ์	ใช้อักษรย่อว่า บ.ภ.
ชั้นที่ ๖	เหรียญทองดิเรกคุณาภรณ์	ใช้อักษรย่อว่า ร.ท.ภ.
ชั้นที่ ๗	เหรียญเงินดิเรกคุณาภรณ์	ใช้อักษรย่อว่า ร.ง.ภ.

เหรียญบำเหน็จในพระองค์

๑. เหรียญรัตนาภรณ์ เป็นเหรียญส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ ทรงสร้างขึ้นสำหรับพระราชทานแก่ผู้จงรักภักดี เพื่อเป็นเครื่องหมายในพระมหากษัตริย์คุณ สดแต่จะมีพระราชดำริเห็นสมควร แบ่งเป็น ๕ ชั้น มีทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน

เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙

ชั้นที่ ๑	ประดับเพชรล้วน	ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๑
ชั้นที่ ๒	ภ.ป.ร. ลงยาสีขาว ขอบประดับเพชร	ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๒
ชั้นที่ ๓	ภ.ป.ร. ลงยาสีขาว ขอบสร้างทอง	ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๓
ชั้นที่ ๔	ภ.ป.ร. ทองขอบสร้างเงิน	ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๔
ชั้นที่ ๕	เงินล้วน	ใช้อักษรย่อว่า ภ.ป.ร. ๕

๒. เหรียญราชรุจิ เป็นเหรียญส่วนพระองค์ของพระมหากษัตริย์ ทำนองเดียวกับ เหรียญรัตนาภรณ์สำหรับพระราชทานแก่ผู้มีความชอบในพระองค์ รองจากเหรียญรัตนาภรณ์ มี ๒ ชนิด ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน คือ

๑. เหรียญราชรุจิทอง	ใช้อักษรย่อว่า ร.จ.ท.
---------------------	-----------------------

๒. เหรียญราชรุจิเงิน

ใช้อักษรย่อว่า ร.จ.ง.

ถ้าเป็นเหรียญของรัชกาลใดก็เติมเลขที่รัชกาลนั้นลงท้ายอักษรย่อ เช่น เหรียญราชรุจิ
รัชกาลที่ ๙ ก็จะเป็น ร.จ.ท. ๙ และ ร.จ.ง. ๙ เป็นต้น
